

Nr 20.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till upprensning av avloppskanalerna till Mästermyr i Gotlands län; given Stockholms slott den 3 januari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMBIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet von Stockenström anför:

Den 31 december 1902 beviljade Kungl. Maj:t lån från odlingslånefonden med 229,700 kronor till ett företag, avseende torrläggning av Mästermyr inom Levede, Fardhems, Hemse, Alva, Hablingbo, Silte och Sproge socknar i Gotlands län, vilket belopp motsvarade lånesökandenas andel i den beräknade kostnaden för företaget.

Ifrågavarande företag planlades vid en under åren 1898—1899 hållen syn enligt lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten. Kostnaden för företaget beräknades vid syneförrättningen till 396,800 kronor. Båtnaden uppskattades till 791,266 kronor 8 öre. Enligt den i samband med länets beviljande fastställda arbetsplanen omfattade företaget en areal om 2,641 hektar 84 ar, varav 71 hektar 14 ar åker och 2,570 hektar 70 ar annan mark.

Den 31 december 1907 beviljades till företaget ytterligare lån från odlingslånefonden med 7,600 kronor för bestridande av på lånesökandena belöpande andelar i dels vissa förrättningskostnader, sammanlagt 9,434 kronor 12 öre, vilka kostnader icke medräknats vid beräkningen av det år 1902 beviljade lånet, och dels ett belopp å 3,625 kronor 44 öre, varmed kostnaden för intill 1906 års utgång verkställt arbete, räntor ej medräknade, funnits överstiga vad för samma arbete beräknats vid 1898—1899 års syneförrättning.

Efter det sedermera vissa av företaget berörda jordägare, representande sammanlagt 41.64 procent av det genom torrläggningen uppkommande förbättringsvärdet, av sagt sig båtnaden av företaget, och dem åvilande betalningsskyldighet sålunda överflyttats på övriga i företaget kvarstående delägare, och sedan förnyad beräkning av arbetskostnaderna givit vid handen, att dessa kunde förväntas komma att stiga till i runt tal 540,000 kronor, beviljades ytterligare till företaget den 18 december 1908 från odlingslånefonden ett försträkningsbelopp av 302,700 kronor. Härav har till företaget utbetalats 287,600 kronor Återstoden, eller 15,100 kronor, som hade beräknats på mark, vars ägare icke sökt lån, har icke tagits i anspråk. Av förenämnda lån, 287,600 kronor, belöpte 69,000 kronor på lånesökandenas egen jord och 218,600 kronor på samma intressenters andel i den jord, beträffande vilken båtnadsavsägelse ägt rum.

Till företaget har sålunda utgått lån från odlingslånefonden med sammanlagt (229,700 + 7,600 + 287,600 =) 524,900 kronor, vilket belopp, fördelat med 306,300 kronor på lånesökandenas egen jord och 218,600 kronor på båtnadsjord, motsvarat lånesökandenas andel i nyssnämnda kostnads-summa 540,000 kronor.

Företaget blev i sin helhet fullbordat år 1910 och godkändes den 10 januari 1911 av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Med skrivelse den 31 maj 1927 överlämnade statens arbetslöshetskommission till Kungl. Maj:t bland annat dels två till kommissionen ställda skrivelser från länsstyrelsen i Gotlands län av den 17 november 1925 och den 17 november 1926 med anhållan om upprensning genom kommissionens försorg och på statsverkets bekostnad av avloppen genom Mästermyr, dels ock ett av lantbruksstyrelsen den 1 oktober 1926 på kommissionens begäran avgivet yttrande i ärendet. Vid länsstyrelsens förstnämnda skrivelse var fogad en av statens lantbruksingenjör C. H. Wallér verkställd utredning angående behovet av berörda upprensning, och var lantbruksstyrelsens yttrande åtföljt av ett utav statens extra lantbruksingenjör Carl Berner i två alternativ uppgjort förslag till utförande av rensningsarbetet.

Lantbruksingenjören Wallér har uppgivit, att samtliga avlopp avsevärt igenslammats. Den kraftiga uppgrundningen av avloppen under de senaste femton åren efter företagets färdigställande gäve vid handen, att avloppens igenslamning inom den egentliga myren fortskred synnerli-

gen snabbt. Det vore därför fara att, därest åtgärder ej i tid vidtoges, hela det dyrbara arbetet med myrens utdikning inom ej alltför avlägsen framtid vore tillspillogivet. Jordägarna vore så betungade av kostnaderna för myrens första utdikning, att det torde vara omöjligt för dem att för det dåvarande gälda några som helst kostnader för avloppens rensning och, när ändring i deras ekonomiska förhållanden inträdde i och med odlingslårens slutamortering, torde myren vara fullständigt försumpad.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att uppgrundningen, som till övervägande del vore att tillskriva försummelse i underhållet, innebure ett allvarligt äventyrande av den med utdikningsföretaget uppnådda torrläggningseffekten. Omedelbart vidtagande av åtgärder för kanalernas upprensning vore enligt styrelsens uppfattning i högsta grad av behovet påkallat. Från statens sida vore i detta avseende stora intressen att bevaka, då ett uppskov med utförandet av erforderliga rensningsarbeten med visshet kunde förväntas leda till att de tidigare torrlagda områdena ånyo försumpades och utsikterna för staten att återfå till företaget lånade medel minskades. Lantbruksstyrelsen ansåge sig kunna förorda rensningsarbetets utförande enligt Berners förslag, alternativ II, slutande å ett kostnadsbelopp av 58,200 kronor.

Länsstyrelsen har anfört, att delägarna i dikningsföretaget vid inför länsstyrelsen den 5 november 1926 hållet sammantråde framhållit, att de blivit vilseledda genom för lågt beräknade kostnader för själva utdikningsföretaget, i det att dessa med omkring 70 procent överstigit det ursprungliga kostnadsförslaget, att de därigenom och genom att en stor procent av de ursprungliga markägarna avsagt sig båtnaden av företaget blivit i hög grad betungade av de annuiteter, som erfordrades för amortering av beviljade statslån, samt att företaget ingalunda lämnat den vinst genom jordförbättring, som ställts i utsikt vid företagets igångsättande. Vidare har länsstyrelsen anfört följande:

Då riktigheten av vad delägarna sålunda anfört icke torde kunna bestridas samt delägarna även i så måtto varit missgynnade, att de icke, såsom fallet torde hava varit på åtskilliga andra håll, för vattenavledningsföretaget kommit i åtnjutande av något anslag av statsmedel utan återbetalningsskyldighet, syntes det billigt, att upprensningsarbetet utfördes på statens bekostnad utan bidrag från delägarnas sida, till vars erhållande för övrigt ringa utsikt torde förefinnas. Det borde ock beaktas, att staten hade ett stort ekonomiskt intresse av att myrutdikningen vidmakthölles. Under de senare åren hade vid flerfaldiga tillfällen lotter i myren blivit utmätta för gäldande av förfallna annuiteter å odlingslånet, men vid därav föranledda exekutiva auktioner hade några anbud ej erhållits, utan statsverket hade fått vidkännas kostnaderna för auktionerna. Vidtoges ej med det snaraste åtgärder för kanalernas upprensning, torde staten i framtiden komma att göra en betydande förlust genom uteblivna amorteringar å de lämnade lånen.

Statens arbetslöshetskommission meddelade i sin skrivelse, att kommissionen, på skäl, som den därvid angav, icke ansett sig böra bifalla länsstyrelsens framställning. Kommissionen fann det emellertid ur statsintressets synpunkt kunna sättas i fråga, huruvida icke åtgärder i annan ordning borde vidtagas av staten i och för säkerställande såväl av de genom torrlägningsföretaget gjorda markförvärven som av statens fordringar. Då lämnande av ekonomiskt bistånd till Mästermyrs markägare syntes väl motiverat, hemställde kommissionen, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i av kommissionen angiven riktning.

Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 september 1927 överlämnade sedermera länsstyrelsen i Gotlands län sju från åtskilliga *delägare i Mästermyren* gjorda likalydande framställningar om beviljande av medel för erforderlig upprensning av kanalerna i myren, i vilka framställningar gjorts gällande, att upprensningen vore oundgängligen nödvändig, därest icke stora värden skulle gå förlorade, att arbetet vore av synnerligen brådskande natur, samt att sökandena med sina ekonomiska resurser icke såge sig i stånd att bära kostnaderna för arbetet.

Länsstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt arbetslöshetskommissionen att i sin arbetsplan upptaga och med till kommissionens förfogande ställda medel utföra ifrågavarande arbete eller, därest Kungl. Maj:t ej funne skäl därtill, på annat sätt tillmötesgå de gjorda framställningarna.

I två likalydande *motioner* till 1928 års riksdag (I:115; II:200) anhölls, att riksdagen ville till upprensning av kanalerna i Mästermyr enligt Berners öförmälda, av lantbruksstyrelsen godkända alternativ II anslå ett belopp av 58,200 kronor.

I utlåtande över berörda motioner hemställde *jordbruksutskottet*, efter tagen kännedom om innehållet i samtliga ovannämnda handlingar, att riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t finge utan hinder av gällande bestämmelser, efter den närmare prövning, som kunde befinnas erforderlig, för upprensning av kanalerna i Mästermyr bevilja lån med intill 58,200 kronor från statens avdikningslånefond. Utskottet yttrade därvid följande.

Av vad i ärendet anförts framginge, att underhållet av de genom berörda dikningsföretag upptagna avloppskanalerna blivit i sådan grad åsidosatt, att en omedelbar upprensning syntes ofrånkomlig för att icke de ur såväl enskild som allmän synpunkt betydande värden, vilka med företaget avsetts att vinnas, skulle gå helt till spillo. Denna intressenternas uraktlåtenhet kunde utskottet icke undgå finna vara i särskild grad anmärkningsvärd med hänsyn till den delägarna i företaget såsom innehavare av lån från odlingslånefonden åliggande underhållsskyldigheten. Enligt vad länsstyrelsen och lantbruksstyrelsen uttalat, kunde intressenterna på grund av under årens lopp starkt tilltagande försämring i företags ekonomiska läge icke tänkas vara i stånd att själva bestrida de erforderliga rensningsarbetena. Med avseende å de förluster, som genom kanalernas vidare igenslamning skulle följa för det allmänna,

ville utskottet särskilt erinra, att omkring 40 procent av jordägarna av-
sagt sig båtnaden av företaget. Då odlingslån i förevarande fall bevil-
jats jämväl beträffande båtnadsjord, hade följt, att odlingslånen kom-
mit att i motsvarande omfattning fördelas å enbart sådan jord med där-
av följande minskad säkerhet för staten. Vid sådant förhållande torde
statens möjlighet att återfå sina utlägg i väsentlig mån bliva beroende
av att det ifrågasatta upprensningsarbetet komme till stånd.

I det läge, som saken sålunda befunne sig, syntes utskottet en ytter-
ligare medverkan från statens sida knappast kunna undvikas. Med av-
seende å den form, vari en sådan medverkan borde lämnas, hade i mo-
tionerna ifrågasatts beviljande av statsbidrag utan återbetalningsskyl-
dighet. Med hänsyn till den uraktlåtenhet i fråga om underhållet, som
intressenterna låtit komma sig till last, och jämväl i betraktande av de
konsekvenser, som skulle kunna följa av beviljande av direkt bidrag,
kunde utskottet icke förorda denna väg utan ansåge, att understödet bor-
de givas i form av lån. I fråga om beloppets storlek, vilket i motioner-
na upptagits i överensstämmelse med vad lantbruksstyrelsen tillstyrkt,
föranledde detta ingen utskottets erinran. Utskottet ville härvid under-
stryka angelägenheten av att kravet på ett tillfredsställande fortgående
underhåll av avloppskanalerna bestämt upprätthölles. En viss garanti i
detta avseende torde för övrigt ligga däri, att intresset för odling å my-
ren enligt vad som inom utskottet upplysts befunne sig i ständig stegring.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan (skr. nr 222/1928).

Sedan *lantbruksstyrelsen* efter remiss i utlåtande till Kungl. Maj:t den
5 juni 1928 tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte för upprensning av kanaler-
na i Mästermyr bevilja lån med högst 58,200 kronor från statens avdik-
ningslånefond, att jämlikt de för tillgodonjutande av lån från nämnda
fond gällande bestämmelser utgå till de intressenter i företaget, vilka
genom anmälan till lantbruksstyrelsen förklarade sig önska bliva del-
aktiga av sådant lån för gäldande av på dem belöpande andelar i kost-
naderna för arbetet, samt Kungl. Maj:t därefter anbefallt länsstyrelsen i
Gotlands län att, efter vederbörandes hörande, avgiva utlåtande i ären-
det, har *länsstyrelsen* i utlåtande den 2 november 1928 anfört följande.

Länsstyrelsen hade genom i vederbörande kyrkor kungjort tillkänna-
givande kallat delägarna i Mästermyr till sammanträde i Hemse den
3 augusti 1928 för att inför länsstyrelsen överlägga och eventuellt fatta
beslut i ärendet. Vid sammanträdet hade kommit tillstådes allenast tre
delägare, vilka samstämmade förklarar, att delägarna i Mästermyr,
vilka vore hårt betungade av redan erhållna lån för myrens utdikning,
icke önskade något ytterligare lån för ändamålet men på anförde skäl
hemställde om utverkande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet.

Då länsstyrelsen emellertid funnit sig icke böra åtnöjas med det utta-
lande, som sålunda gjorts av ett fatal delägare, vilka icke visat sig äga
uppdrag att föra övriga delägars talan, hade länsstyrelsen i skrivelser,
som genom vederbörande landsfiskalers försorg delgivits intressenterna i
utdikningsföretaget, ställt uppmaning till dessa att skriftligen giva till-
känna, huruvida de önskade bliva delaktiga i det ifrågasatta odlingslå-
net för kanalernas upprensning eller icke. De till 120 uppgående in-
tressenter inom Sproge, Levede, Fardhems, Hemse, Alva och Silto sock-
nar, vilka besvarat frågan, hade samtliga utom en givit ett nekande

svar. Även intressenter inom Hablingbo socken syntes ställa sig på samma ståndpunkt.

Den utgång, frågan sålunda fått, vore icke för länsstyrelsen någon överraskning. Delägarna i Mästermyr hade redan för myrens utdikning ådragit sig en skuld, som högst väsentligen överstege den ursprungligen beräknade kostnaden för utdikningsföretaget. Det kunde icke förvåna, att de vore mindre benägna att belasta sin jord med ytterligare lån för samma ändamål.

Det borde emellertid ej få bero vid att icke något åtgjordes för myrens upprensning. Stora värden stode på spel såväl för de enskilda jordägarna som för det allmänna och särskilt för staten såsom fordringsägare. Upprensningen borde utföras snarast möjligt och i ett sammanhang.

På grund härav och under åberopande av vad tidigare i ärendet anförts hemställde länsstyrelsen, att statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till belopp av högst 58,200 kronor måtte beredas Mästermyrs utdikningsföretag i och för upprensning av kanalerna i myren.

Jag torde här få återgiva ett av *riksdagens revisorer* i deras till 1928 års riksdag avgivna berättelse gjort uttalande i ärendet.

Vad i detta ärende förekommit syntes revisorerna giva vid handen, att den undersökning, som skett vid företagets planläggning, icke varit tillräckligt grundlig. Huruvida vid den ursprungliga förrättningen kunnat helt klarläggas alla de faktorer, som sedermera visat sig olycksbringande för företaget, torde härvid spela mindre roll, ty redan en med verkligheten mera överensstämmande uppskattning av kostnaderna, än som skett, torde med all sannolikhet hava medfört, att vederbörande avstått från tanken på utdikningen. I stället hade det missvisande undersökningsresultatet föranlett såväl intressenterna som statsverket att i och för företaget åtaga sig kostnader, som ingalunda motsvarade den nytta, det medfört, och som dessutom, för att ej bliva utan värde, nu av allt att döma krävde ytterligare upppoffringar.

I en den 17 juli 1929 dagtecknad, till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse har *länsstyrelsen* anhållit, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att under åren 1917—1927 debiterade, oguldna odlingslåneannuiteter om tillhoppa 27,714 kronor 3 öre, som på grund av ifrågavarande torrlägningsföretag åvilade 20 angivna fastigheter i Levede, Hablingbo, Silte och Sproge socknar, eller skälig del av sagda belopp ävensom å samma fastigheter belöpande, under åren 1917—1927 debiterade, resterande utskylder om sammanlagt 269 kronor 48 öre finge avkortas eller utbalanseras.

Länsstyrelsen har emellertid sedermera i utlåtande, som den 31 oktober 1930 avgivits i anledning av vissa andra framställningar i ämnet, förklarat sig på vissa anförda skäl återtaga sin nyssberörda framställning av den 17 juli 1929.

Lantbruksstyrelsen har i anledning av länsstyrelsens framställning den 17 juli 1929 i avgivet utlåtande den 31 januari 1930 redogjort för de till grund för företaget liggande beräkningarna samt i sådant avseende anfört i huvudsak följande.

Vid 1898—1899 års syneförrättning angående företaget hade båtnaden genom torrläggningen uppskattats till ett värde av 791,266 kronor 8 öre. Låntagarnas andel därav torde, enligt vad senare verkställda beräkningar syntes utvisa, uppgå till 769,175 kronor 85 öre, vilket belopp fördelades med 448,885 kronor 25 öre på nämnda intressenters egen jord och med 320,290 kronor 60 öre på deras andel i båtnadsjorden.

Enligt den år 1902 i samband med beviljande av odlingslån fastställda arbetsplanen omfattade företaget en areal av 2,641 hektar 84 ar, varav 71 hektar 14 ar åker och 2,570 hektar 70 ar annan mark. Härav belöpte på låntagarna 1,634 hektar 19 ar, varav 52 hektar 72 ar åker och 1,581 hektar 47 ar annan mark. Av sistnämnda mark ansåges 1,009 hektar 15 ar böra uppodlas till åker, i vilket avseende föreskrift även lämnades vid arbetsplanens fastställelse. Genom odlingen ytterligare uppkommande ökning av markvärdet beräknades därvid till 151,373 kronor 25 öre eller i runt tal 150 kronor per hektar. Den beräknade nyttan av företaget i här ifrågavarande del syntes hava till fullo tillgodogjorts, i det att år 1924 uppodlats sammanlagt 1,013 hektar 25 ar eller något mera än vad som år 1902 hade föreskrivits. Framhållas finge, att under behandlingen av de vid 1928 års riksdag väckta motionerna om anslag till upprensning av kanalerna å Mästermyr den av dikningsföretaget berörda arealen uppgivits utgöra omkring 2,670 hektar, varav 2,000 hektar odlad eller odlingsbar jord, 350 hektar skogsmark eller till odling oduglig jord, samt 320 hektar träskbottnar och impediment.

Angående arealen av den jord, som på grund av båtnadsavsägelse tillskiftats i företaget kvarstående intressenter, saknades närmare uppgifter. Enligt de upplysningar, lantbruksstyrelsen varit i tillfälle inhämta, torde emellertid nämnda areal utgöra omkring 1,060 hektar.

Av det ovan anförda framginge, att lånesökandenas andel i den år 1908 beräknade kostnadssumman, 540,000 kronor, när hänsyn icke toges till räntor o. d., i sin helhet täckts av för ändamålet utanordnade lånemedel. Beträffande nämnda kostnadssumma finge i övrigt framhållas, att densamma torde, under nyssnämnda förutsättning, snarare över- än understiga den slutliga arbetskostnaden för företaget. Några bestämda uppgifter i detta avseende kunde icke av lantbruksstyrelsen i detta sammanhang lämnas, när styrelsen icke haft tillgång till företagets räkenskaper. Emellertid hade enligt ett den 1 februari 1909 av vederbörande förrättningsman utfärdat besiktningsbevis vattenavledningskostnaden intill sagda dag, räntor oräknade, uppgått till 431,803 kronor 45 öre. Enär företaget då befanns vara utfört till 90.5 procent, kunde därför antagas, att den slutliga kostnaden för ifrågavarande arbete, som i dess helhet fullbordades år 1910 och godkändes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 10 januari 1911, kommit att uppgå till omkring 480,000 kronor och sålunda något understigit den år 1908 beräknade arbetskostnaden. När i förutnämnda motioner vid 1928 års riksdag om anslag till upprensning av kanalerna å Mästermyr gjorts gällande, att kostnaderna för myrens utdikning uppgått till 700,000 kronor, syntes det sålunda antagligt, att i denna summa inräknats såväl räntor som även andra utgifter, exempelvis för vissa lantmäteriatgärder m. m., vilka icke haft direkt samband med företagets utförande enligt det vid 1898—1899 års syneförrättning upprättade förslaget.

Vad å andra sidan beträffade den vid nämnda syneförrättning verkställda jorduppskattningen finge erinras, att densamma torde, vad be-

träffade i företaget ingående träskbottnar, få anses hava varit av endast preliminär art. Enligt vad framginge av det vid förrättningen avgivna utlåtandet hade nämligen synemännen, som ansett sig icke kunna tillförlitligt uppskatta förbättringen å nämnda områden i deras dåvarande skick, föreskrivit att, därest någon delägare det yrkade, förnyad uppskattning av desamma skulle jämlikt bestämmelserna i 61 § dikningslagen ske efter företagets fullbordande. Något dylikt yrkande hade emellertid, så vitt lantbruksstyrelsen hade sig bekant, icke framkommit från vederbörande intressenters sida, ehuru dessa tämligen snart torde komma till insikt därom att, med hänsyn till träskbottnarnas beskaffenhet, en justering nedåt av båtnadsvärdena i dessa delar varit påkallad. Frånsett nämnda båtnadsvärden, vilka, såsom ovan visats, torde få anses varit allenast preliminära, torde någon allmän erinran icke rimligen kunna göras mot den vid 1898—1899 års syneförrättning verkställda båtnadsuppskattningen. I detta avseende finge framhållas, att enligt nämnda uppskattning utgjorde båtnadsvärdet i medeltal 360 kronor per hektar torrlagd mark, sedan blekejorden frånräknats, samt markens värde i fullt torrlagt skick högst omkring 450 kronor per hektar, vilka värden ingalunda kunde sägas vara orimliga med hänsyn till vare sig de vid syneförrättningen eller efter densamma rådande jordvärdena.

Följande sammanställning av i det föregående lämnade uppgifter om företaget torde vara ägnad att närmare belysa företagets ekonomiska förutsättningar.

Arbetskostnaden som, enligt vad ovan nämnts, torde hava uppgått till högst 540,000 kronor, motsvarande, jämt fördelad på den odlade eller odlingsbara marken (2,000 hektar), en kostnad av 270 kronor per hektar.

Annuiteterna å det på lånesökandenas egen jord belöpande lånet, 306,300 kronor, kunde beräknas till i avrundat tal 20,400 kronor. Då lånesökandenas odlade eller odlingsbara mark torde omfatta omkring 1,060 hektar, innebure gäldandet av nämnda annuitet en årlig utgift av omkring 19 kronor per hektar av nämnda mark. Annuiteten å det på båtnadsjorden, omkring 1,060 hektar, belöpande lånet, 218,600 kronor, kunde beräknas till omkring 14,500 kronor, motsvarande en årlig utgift av omkring 14 kronor per hektar. Beträffande dessa årliga utgifter finge dock framhållas, att desamma icke torde vara fullt jämförliga med varandra, då lantbruksstyrelsen icke ägde kännedom om den omfattning, vari träskbottnar och annan oduglig jord kunde ingå i båtnadsjorden. Emellertid hade vid i lantbruksstyrelsen verkställd undersökning beträffande den båtnadsjord, innefattande sammanlagt 298 hektar 29.1 ar, som avsåges i länsstyrelsens nu föreliggande framställning, kunnat utrönas, att densamma ingalunda, såsom i framställningen uppgåves, till huvudsaklig del bestode av träskbotten. Dylik improduktiv mark hade nämligen befunnits ingå i förenämnda areal till en omfattning av endast 79 hektar 73.1 ar, eller 26.7 procent, och den vid syneförrättningen preliminärt uppskattade båtnaden å samma mark hade funnits uppgå till ett värde av 9,480 kronor 62 öre, eller allenast 11.7 procent av hela förbättringsvärdet å ifrågavarande 20 båtnadslotter, vilket förbättringsvärde enligt föreliggande handlingar utgjorde 81,144 kronor 40 öre. Därjämte finge nämnas, att beträffande 12 av nämnda lotter ingen som helst träskbotten inginge i den torrlagda arealen.

Till jämförelse lämnades i efterföljande tablå motsvarande uppgifter beträffande vissa andra torrlägningsföretag, till vilka understöd av

statsmedel i särskild ordning anvisats på grund av det mer eller mindre bekymmersamma läge, vari vederbörande intressenter råkat genom företagen. Uppgifterna avsåge ställningen före riksdagens beslut i respektive ärenden.

F ö r e t a g	Kostnad	Annuitet
	kronor per hektar	
Säveån, Älvsborgs län.....	2,032	44.36
Kilaån, Södermanlands län.....	1,916	54.54
Dragsångarna, Kopparbergs län.....	1,738	43.21
Hidinge-Spångakärren, Örebro län.....	1,493	62.44

Av det ovan anförda torde framgå, dels att de egentliga arbetskostnaderna för Mästermyrs utdikningsföretag icke kunde sägas blivit så avsevärda eller den genom torrläggningen erhållna jordbruksnyttan så obetydlig, att företaget med hänsyn till dessa förhållanden måste anses såsom från ekonomisk synpunkt misslyckat. Icke heller torde annuiteterna å till företaget beviljade lån kunna sägas hava stigit till sådana belopp, att gäldandet av desamma måste anses innebära en orimlig pålaga. De svårigheter, vari intressenterna att döma av föreliggande handlingar råkat, torde sålunda hava föranletts av andra orsaker. Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning torde bland dessa särskilt den omständigheten hava medverkat, att båtnadsavsägelse vid ifrågavarande företag skett i sällsamt stor utsträckning. Utgiftsbördan för de i företaget kvarstående intressenterna kunde därigenom hava kommit att överstiga dessas bärkraft, vartill i väsentlig grad kunde hava bidragit, att genom övertagandet av båtnadsjorden nämnda intressenters jordinnehav kunnat bliva alltför stort för att ekonomiskt utnyttjas med de resurser, varöver de förfogade.

Ifrågavarande svårigheter hade, i vad beträffade företagens mellanhandvande med staten på grund av till detsamma utbetalade lånemedel, tagit sig uttryck huvudsakligen däruti, att dels gäldandet av låneannuiteterna blivit till viss grad eftersatt, och dels underhållet av de med understöd av statsmedel upptagna kanalerna försumrats.

I förstnämnda avseende finge framhållas, att enligt från statskontoret lämnade uppgifter företagens kapitalskuld till odlingslånefonden den 30 juni 1929 skulle, därest annuiteterna vederbörligen gäldats, uppgått till 307,791 kronor 14 öre men i verkligheten utgjort 359,600 kronor 56 öre. Låntagarna resterade sålunda nämnda dag för ett belopp av 49,809 kronor 42 öre. Då antalet båtnadsjordlotter, som påförts odlingslån, torde utgöra omkring 120, och enbart de i länsstyrelsens nu föreliggande framställning upptagna 20 lotterna resterade för ett belopp av omkring 28,000 kronor, torde det kunna antagas, att den huvudsakliga delen av förfallna, icke erlagda annuiteter komme på båtnadsjorden. Av det till båtnadsjordens andel i företaget beviljade lånet, 218,600 kronor, torde ännu oguldet belopp kunna med hänsyn härtill antagas uppgå till omkring 200,000 kronor.

Att döma av nu föreliggande handlingar vore från intressenternas och länsstyrelsens sida en lättnad i företagens ekonomiska ställning avsedd att åstadkommas genom dels understödande av nödiga rensningsarbeten

medelst statsmedel på ett för intressenterna gynnsammare sätt, än som blivit fallet genom 1928 års riksdagsbeslut om anvisande av lån för sagda ändamål, vilken utväg intressenterna icke syntes vilja anlita, och dels avskrivande helt eller delvis av på vissa båtnadslotter belöpande, intill utgången av år 1927 förfallna men ej erlagda annuiteter å uppburna lån från odlingslånefonden.

Någon verklig och varaktig konsolidering av företaget torde emellertid enligt lantbruksstyrelsens uppfattning icke kunna ernås enbart genom sålunda ifrågasatta åtgärder. Dessa skulle nämligen bliva i huvudsak periferiska och knappast nämnvärt beröra själva grundorsakerna till de rådande missförhållandena. Därjämte torde, för den händelse nu erforderliga rensningsarbeten i deras helhet skulle bekostas av statsmedel, ingalunda få anses uteslutet, att krav på statens medverkan komme att väckas även framdeles, när dylika arbeten ånyo måste verkställas. Jämväl torde med största sannolikhet kunna förväntas, att eventuellt avlyftande av den vissa båtnadslotter åvilande skuldbördan komme att resultera i anspråk på liknande lättnad helt eller delvis för även den övriga båtnadsjorden.

Lantbruksstyrelsen ansåge därför för sin del mera djupgående åtgärder i detta fall böra övervägas. I främsta rummet borde dessa åtgärder inriktas på avhjälpande av de svårigheter, som orsakats företagets intressenter dels genom övertagande av de betydande markområden beträffande vilka båtnadsavsägelse skett, dels ock till följd av att i företaget ingående träskbottnar efter arbetets utförande befunnits sakna värde från jordbrukssynpunkt.

Efter att därefter hava lämnat en utförlig redogörelse för de åtgärder, som borde vidtagas, samt under framhållande att det svåra läge, vari företaget råkat, i viss mån hänförde sig till delägarnas eget förhållande till detsamma, har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att beträffande ifrågavarande utdiktning-företag under av lantbruksstyrelsen angivna förutsättningar och villkor,

dels från odlingslånefonden beviljade lån finge efterskänkas, i den mån sådant lån åvilade låntagare tillhörig träskbotten,

dels staten finge på erbjudande av låntagare övertaga dispositionsrätten till i företaget ingående båtnadsjord,

dels båtnadsjord, varöver staten sålunda kunde hava erhållit dispositionsrätt, finge utarrenderas genom vederbörande länsstyrelses försorg och inflytande arrendeavgifter användas på visst av lantbruksstyrelsen föreslaget sätt,

dels vid utgången av amorteringstiden för det till båtnadsjorden beviljade lånet eventuellt resterande del av sammanlagda beloppet av därå belöpande annuiteter finge beträffande i föregående stycke omnämnd båtnadsjord avskrivas,

dels ock för bestridande av på ifrågavarande båtnadsjord intill nyssnämnda tidpunkt belöpande andel i rensningskostnad eller andra med företaget förenade utgifter finge från statens avdiktningensanslag anvisas statsbidrag med högst 30,000 kronor.

Byråchefen i lantbruksstyrelsen A. E. Bjurstedt har anmält skiljaktig mening av följande innehåll.

Då Bjurstedt icke vore övertygad därom, att av lantbruksstyrelsen framlagt förslag om statens övertagande och utarrendering av båtnadsjorden i företaget läte sig i praktiken genomföra eller att intressenterna i företaget mot här bjudna förmåner vore villiga att åtaga sig för företagets bestånd erforderliga rensningsarbeten, hade Bjurstedt icke kunnat biträda ifrågavarande förslag.

Då Bjurstedt vidare ansåge, att tillräckliga skäl icke förelåge för åtgärder i syfte att befria företagens intressenter från skyldigheten att återbetala till företaget beviljade odlingslån — någon framställning härutinnan förelåge ej heller från intressenterna själva — hade styrelsens utredning i ämnet enligt Bjurstedts förmenande bort utmyнна i en hemställan till Kungl. Maj:t att föreslå riksdagen medgiva, att av statens avdikningsanslag ett belopp av högst 58,200 kronor finge användas till upprensning av i företaget ingående avloppskanaler.

Länsstyrelsens hemställan om att vissa resterande odlingslåneannuiter måtte få avkortas eller utbalanseras föranledde ingen erinran från Bjurstedts sida.

Statskontoret har i anledning av länsstyrelsens framställning av den 17 juli 1929 i utlåtande till Kungl. Maj:t den 1 mars 1930 anfört:

Statskontoret kunde knappast finna skäl föreligga, att åtgärder redan nu vidtoges i av länsstyrelsen angivet syfte, utan syntes frågan om avskrivning av ifrågavarande låneskuld, enligt statskontorets förmenande, lämpligen böra upptagas till prövning efter lånetidens utgång.

Lantbruksstyrelsen hade föreslagit vidtagande av vissa åtgärder för avhjälpande av de svårigheter, som orsakats företagets intressenter dels genom övertagande av markområden, beträffande vilka avsägelse av båtnaden skett, dels ock till följd av att i företaget ingående träskbottnar efter arbetets utförande befunnits sakna värde från jordbruksynpunkt.

Genom dessa åtgärder torde visserligen en mera varaktig konsolidering av företaget kunna ernås. I ärendets nuvarande läge syntes det emellertid vanskligt att bedöma lämpligheten av de utav lantbruksstyrelsen föreslagna åtgärderna och särskilt huruvida förslaget om statens övertagande och utarrendering av båtnadsjord läte sig i praktiken genomföra. Under alla förhållanden torde, innan beslut i anledning av lantbruksstyrelsens förslag fattades, länsstyrelsens yttrande böra inhämtas.

Däremot syntes skäl tala för att åtgärder redan nu vidtoges för att arbetet med upprensningen av de i företaget ingående avloppskanalerna skulle kunna igångsättas och att medel härför ställdes till förfogande såsom anslag utan återbetalningsskyldighet i stället för det ytterligare låneunderstöd, som beviljats, men av vilket intressenterna icke ville begagna sig; och ansåge sig statskontoret i sådant avseende böra hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva, att det för ifrågavarande arbetes utförande erforderliga beloppet, 58,200 kronor, måtte anvisas från statens avdikningsanslag.

I anledning av förnyad remiss har *länsstyrelsen i Gotlands län* i sitt förberörda utlåtande den 31 oktober 1930, såvitt nu är i fråga, anfört följande.

Vad först anginge kostnaderna för det ifrågakomma vattenavledningsföretagets genomförande hade lantbruksstyrelsen förklarar sig icke kunna i detta sammanhang lämna några bestämda uppgifter, enär styrelsen icke haft tillgång till företagets räkenskaper. Lantbruksstyrelsen åberopade emellertid ett den 1 februari 1909 av vederbörande förrättningsman utfärdat besiktningsbevis, enligt vilket vattenavledningskostnaden intill sagda dag, räntor oräknade, uppgått till 431,803 kronor 45 öre. Enär företaget då befunnits vara utfört till cirka 90 procent och företaget slutförts under år 1910, hade styrelsen utgått från att arbetskostnaden borde hava kommit att uppgå till omkring 480,000 kronor och sålunda något understigit år 1908 justerad arbetskostnadsberäkning. Länsstyrelsen hade förskaffat sig del av företagets räkenskaper, vilkas genomgående emellertid befunnits vara förenat med vissa svårigheter, beroende bland annat på att systematiskt sammanförande med fördelning på respektive huvudrubriker icke framförts till dess att alla företagets mellanhavanden blivit uppgjorda, utan man för de senare åren voro inskränkt till kassaräkning med däri bland annat ingående avräknings- och omföringsposter av olika slag. Närmare upplysningar härutinnan hade icke heller nu stått att vinna, enär såväl sysslomannen (kassören) för företaget som dåvarande ordföranden i arbetsdirektionen avlidit för flera år sedan. Befintliga protokoll och övriga handlingar gäve emellertid vid handen, att räkenskaperna efter hand varit underkastade noggranna revisioner. Befintlig huvudräkning över företagets utgifter under tiden till 1908 års utgång upptog en sammanlagd kostnadssumma av 487,948 kronor 44 öre, vilket med franräknande av räntebelopp å 52,222 kronor 19 öre gäve 435,726 kronor 25 öre. Skiljaktigheten häremellan och den nyss angivna siffran av 431,803 kronor 45 öre, i vilken å andra sidan bort ingå några utgifter för januari 1909, kunde ej utredas. Räkenskaperna gäve emellertid vid handen, att efter besiktningen 1909 högst betydande kostnader återstått att reglera och att företagets mellanhavanden med vederbörande först flera år efter besiktningen blivit till fullo uppgjorda. Det ville synas, som om den i en del handlingar rörande de senaste årens framställningar i avseende å Mästermyr angivna kostnadssumman, 700,000 kronor, blivit något för hög. Eventuellt hade häri jämväl kommit att inräknas en av arbetsdirektionen verkställd inbetalning av ett par förfallna annuiteter å de äldsta statslånen. Det framginge emellertid av handlingarna, att arbetsdirektionen funnit sig nödsakad att för beredande av tillgång till kostnaderna för företagets genomförande, i vad överskrede statslånebeloppen, 524,900 kronor, besluta utdebiteringar på i företaget ingående delägare med ej mindre än cirka 136,000 kronor, även om sedermera, såvitt framginge av anteckningar i en i september 1916 avgiven, åren 1914—1916 berörande revisionsberättelse, någon jämkning i utdebiteringssumman kommit att äga rum. Bland utgifterna hade ingått högst betydande belopp, över 100,000 kronor, för räntor, huvudsakligen i bankinrättningar. I fråga härom kunde emellertid erinras bland annat om att det sista statslånet å 287,600 kronor erhöles så sent, att en betydande skuldsättning blivit nödig för att ej företaget skulle behöva helt avbrytas samt att på grund av särskilda förhållanden, tvister om debiteringsgrunder och grunder för delaktighet i företaget m. m. debiteringarna på delägarna blivit fördröjda. Dessa räntentgifter hade emellertid för delägarna blivit ofrånkomliga. Utöver de egentliga arbetskostnaderna hade naturligtvis — oavsett räntor — uppkommit andra stora kostnader för företaget. Lant-

bruksstyrelsen hade bland annat antytt kostnader för lantmåteriförrättningar. Vad härutinnan avförts för företagets gemensamma räkning hade — syntes det — avsett utbrytning av båtnadsjorden. Vidare har bland annat förekommit rätt dryga kostnader för jordlösen till kanaler m. m. och andra ersättningar av motsvarande natur samt ej obetydliga rättegångs- och förlikningskostnader m. m., allt emellertid utgifter, som intimt sammanhängt med företaget och betungat dess delägare. En omständighet, som härutinnan tillkommit, vore att på grund av en del intressenters iråkade obestånd företagets fordringar hos dem mast avskrivnas och därigenom desto större kostnader drabbat de övriga intressenterna.

En del övriga omständigheter av särskild beskaffenhet att för företagets intressenter verka betungande hade berörts i lantbruksstyrelsens utlåtande. Styrelsen hade däruti framkommit med en del förslag, syftande till mera varaktig hjälp för företaget. Med uppriktigt erkännande av den välvilja för företaget och intresse för dess stödjande, som kommit till synes i dessa styrelsens förslag, måste länsstyrelsen emellertid giva till känna sin i viss mån avvikande uppfattning. Denna gällde icke styrelsens förslag om definitiv avskrivning av de andelar av odlingslånen, som belöpte på i företaget ingående träskbottnar. Även med insikt om de svårigheter, som kunde vara förenade med ett särskiljande av dessa andelar, ville länsstyrelsen livligt tillstyrka detta förslag. Rent praktiskt taget betydde detta knappast någon uppoffring för det allmänna, enär möjlighet att utfå låneannuiteterna av ifrågavarande jordar — som i viss mån motsvarade de i länsstyrelsens framställning den 17 juli 1929 berörda — vore i hög grad kringskuren. Länsstyrelsen ville emellertid med hänsyn till intressenternas betungade läge och svårigheten att finna någon rättvis grund för utgiftens fördelning hemställa, huruvida icke kostnaden för den för företagets genomförande erforderliga nya uppskattningen av träskbottnarna kunde få helt bestridas av offentliga medel.

Lantbruksstyrelsens förslag åter, i vad det anginge bestridande för de s. k. båtnadsjordarna överlag av andelar i statslånen samt rensningskostnad, funne länsstyrelsen för det första knappast vara av omständigheterna påkallat, i det att för närvarande debiterade annuiteter ordentligt inflöte för de flesta av dessa båtnadsjordar — med undantag egentligen för de i länsstyrelsens nu återtagna framställning berörda. För det andra komme ett genomförande av förslaget att innebära en viss orättvisa. Dessa båtnadsjordar hade under de gångna åren i ej ringa utsträckning gått i handel och vandel. Härvid hade naturligtvis tagits hänsyn till åvilande tunga av odlingslåneannuiteterna. I den mån denna nu avlyftes, bereddes nuvarande innehavare en obestriddlig fördel, och i den mån jordarna bytt ägare innebure detta en opåräknad vinst för nuvarande innehavarna, under det att de ursprungliga delägarna, vilka på sin tid drabbats av dryga uttaxeringar och därtill måhända erlagt flera års annuiteter å statslån, bleve utan komensation härför. Slutligen tillkomme den omständigheten, att länsstyrelsen förutsåge, att ett genomförande av förslaget om alla dessa båtnadsjordars utarrendering genom länsstyrelsens försorg komme att stöta på stora svårigheter och valla mycket bestyr utan att något vidare avsevärt resultat i form av inflytande arrendavgifter vore att påräkna. Länsstyrelsen hade i detta fall erfarenhet i avseende å de myrлотter till Stymnäs hemman i Sproge socken och Peinarvo hemman i Levede socken, vilka med stöd av Kungl.

Maj:ts brev den 14 juni 1918 inköpts för odlingslånefondens räkning och ställts under länsstyrelsens disposition utan att emellertid hittills hava kunnat lämna någon avkastning.

I anslutning till vad som anförts dels i särskilt yttrande av byråchefen i lantbruksstyrelsen Bjurstedt, dels i statskontorets utlåtande ville länsstyrelsen avstyrka lantbruksstyrelsens ifrågavarande förslag, men däremot i enlighet med vad förut framhållits av länsstyrelsen, senast i yttrande den 2 november 1928, ånyo på det kraftigaste framhålla önskvärdheten av ett anslag utan återbetalningsskyldighet å 58,200 kronor, att ställas till vederbörande intressenters förfogande för upprensning av kanalerna i Mästermyr.

Lantbruksstyrelsen har den 1 december 1930 avgivit förnyat infortrat utlåtande i ärendet samt därvid anført huvudsakligen följande.

Det i länsstyrelsens yttrande i ärendet den 31 oktober 1930 gjorda återkallandet av framställningen den 17 juli 1929 om avskrivande av vissa annuiteter å ett till utdikning av Mästermyr beviljat odlingslån syntes vara att anse som ett uttryck för en sådan uppfattning från länsstyrelsens sida av företags ekonomiska läge, att avkortning eller avskrivning av sagda odlingslån komme att påkallas allenast i vad beträffade i företaget ingående träskbottnar, för den händelse det begärda statsbidraget å 58,200 kronor till kanalernas upprensning bleve beviljat. Utöver nämnda statsbidrag och avskrivning av lånet i nyssberörda begränsade omfattning skulle sålunda ytterligare mellankomst från statens sida för upphjälpande av företags ekonomiska läge icke vara av nöden.

Lantbruksstyrelsen har icke velat ifrågasätta riktigheten av länsstyrelsens på kännedom om de ortliga förhållandena grundade bedömande av läget, och då statsverkets kostnader för sålunda påfordrade åtgärder torde kunna förväntas icke komma att överstiga vad som skulle varit av nöden för företags konsolidering på sätt lantbruksstyrelsen i utlåtande i ärendet den 31 januari 1930 föreslagit, har lantbruksstyrelsen förklarat sig numera icke hava något att erinra mot att ovan angivna belopp, 58,200 kronor, beviljades ur statens avdiktningssanslag till utförande av ifrågavarande rensningsarbeten.

*Departements-
chefen.*

Den av 1928 års riksdag medgivna rätten för intressenterna uti Mästermyrs torrlägningsföretag att för upprensning av kanalerna i myren erhålla lån från statens avdiktningsslånefond har icke medfört åsyftat resultat. Allenast en av företags till betydligt över hundratalet uppgående intressenter har förklarat sig vilja bliva delaktig av ett sådant lån. Med hänsyn till de betydande kostnader, Mästermyrens utdikning dragit, och den avsevärda skuld, som delägarna i myren med anledning därav redan åsamkats, torde det icke kunna förtänkas dem om de tveka att ikläda sig ytterligare utgifter för företaget. Av utredningen i ärendet synes dessutom framgå, att för många av dem en ökning av skuldbördan rentav skulle medföra fara för ekonomiskt sammanbrott. Åtskilliga andra förmå icke gälda ens de under nuvarande förhållanden å dem belöpande odlingslåneannuiteter, och ett flertal fastigheter hava

för utfående av förfallna sådana annuiteter varit föremål för exekutiva auktioner, därvid emellertid anbud ej erhållits och statsverket fått vidkännas auktionskostnaderna.

Att en upprensning av avloppskanalerna är nödvändig och att sådan åtgärd måste företagas inom en nära framtid, om icke hela det dyrbara utdiktningensarbetet skall bliva värdelöst och såväl de enskilda intressenterna som staten tillskyndas stora förluster, därom torde knappast råda någon tvekan. Vid sådant förhållande synes under förhandenvarande omständigheter icke stå någon annan utväg öppen än ett understödande från statens sida av mera verksam art än som skedde genom 1928 års riksdagsbeslut.

Såväl länsstyrelsen och statskontoret som numera ock lantbruksstyrelsen hava tillstyrkt, att anslag utan återbetalningsskyldighet ställes till förfogande för ifrågavarande upprensningsarbete till enahanda belopp som det ifrågasatta lånet eller 58,200 kronor. Under erinran tillika, att statsbidrag utan återbetalningsskyldighet icke förut kommit Mästermyrs torrlägningsföretag till godo, finner jag mig böra tillstyrka det sålunda föreliggande förslaget. Det ifrågasatta understödet torde böra utgå från statens avdiktningensanslag.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till upprensning av avloppen genom Mästermyr i Gotlands län må anvisas statsbidrag från statens avdiktningensanslag med 58,200 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:

Rune Thygesen.